

Metodologies d'Anàlisi i Recerca en les Arts Escèniques

2015/2016

Codi: 43150

Crèdits: 15

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
4313879 Estudis Teatral	OB	0	1

Professor de contacte

Nom: Francesc Foguet Boreu

Correu electrònic: Francesc.Foguet@uab.cat

Utilització de llengües

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Equip docent

Núria Santamaría Roig

Francesc D Assi Cortes Mir

Merce Saumell Verges

Jose Victor Molina Escobar

Lluís Masgrau Peya

Prerequisits

ET

Objectius

Aquest mòdul articula una reflexió sobre l'anàlisi i la investigació (teòrica i pràctica) en les arts escèniques. L'objectiu és proporcionar eines metodològiques a l'alumnat, tot atenent la complexitat de l'objecte d'estudi i la possibilitat de desglossar-lo en grans elements o fenòmens (text, espectacle, actuació performativa). El mòdul desglossarà i explorarà la varietat dels elements d'estudi, fenòmens, marcs conceptuals, metodologies, punts de vista i tipologies d'investigació que caracteritza les arts escèniques com un terreny dinàmic i amb un gran potencial per generar coneixement. El mòdul té diversos blocs de treball. Es preveu un primer bloc de caràcter introductor i en què es durà a terme una reflexió general sobre les especificitats de la investigació de les arts escèniques. S'abordaran diverses taxonomies i aspectes que determinen l'estat de la qüestió; es tractarà sobre la varietat de tipus d'investigació i la seva naturalesa; es plantejarà el debat sobre la investigació a través de la pràctica; la disjuntiva i la complementarietat de la investigació de resultats i la recerca i la indagació i anàlisi en el camp documental i arxivístic. Els blocs següents centraran l'atenció en els instruments metodològics que s'apliquen a components parcials de les arts escèniques, com ara el text (en el sentit etimològic del terme), l'espai sonor, l'espectacle viu o l'actuació performativa.

Competències

- Analitzar els elements i fenòmens de les arts escèniques a partir de les seves possibles categoritzacions i interrelacions.
- Examinar les metodologies de recerca en les arts escèniques segons els paràmetres científics internacionals.
- Que els estudiants tinguin les habilitats d'aprenentatge que els permetin continuar estudiant, en gran manera, amb treball autònom a autodirigit.

- Respectar el valor històric i cultural del patrimoni escènic.
- Tenir coneixements que aportin la base o l'oportunitat de ser originals en el desenvolupament o l'aplicació d'idees, sovint en un context de recerca.
- Treballar en un equip multidisciplinari en entorns diversos.
- Valorar la dimensió social inherent a les arts escèniques.
- Valorar les especificitats de la recerca en les arts escèniques i les potencialitats que es deriven de la seva complexitat.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar els elements del text dramàtic i les seves interrelacions a través de marcs conceptuals adequats.
2. Analitzar els elements i fenòmens de l'espectacle en viu en funció de les realitats escèniques generades per l'impacte de les noves tecnologies.
3. Analitzar la recerca en les arts escèniques a partir d'algunes variables com la naturalesa de l'objecte d'estudi, el resultat/procés, la recerca teòrica / recerca a través de la pràctica.
4. Analitzar la relació entre els diferents elements formals, grups humans, dimensions i sistemes que interactuen en l'espectacle en viu.
5. Analitzar l'actuació performativa a partir dels elements, les realitats i els punts de vista que en determinen la complexitat.
6. Distingir la tipologia de fonts adequades per investigar els elements que conflueixen en les arts escèniques i en determinen la complexitat.
7. Examinar metodologies de recerca relatives a l'actuació performativa segons paràmetres científics internacionals.
8. Examinar metodologies de recerca relatives a l'espectacle en viu segons paràmetres científics internacionals.
9. Examinar metodologies de recerca relatives al text dramàtic segons paràmetres científics internacionals.
10. Que els estudiants tinguin les habilitats d'aprenentatge que els permetin continuar estudiant, en gran manera, amb treball autònom a autodirigit.
11. Respectar el valor històric i cultural del patrimoni escènic.
12. Tenir coneixements que aportin la base o l'oportunitat de ser originals en el desenvolupament o l'aplicació d'idees, sovint en un context de recerca.
13. Treballar en un equip multidisciplinari en entorns diversos.
14. Valorar la dimensió social inherent a les arts escèniques.
15. Valorar les possibilitats de subdividir l'objecte d'estudi relatiu a les arts escèniques en grans elements capaços de generar marcs referencials propis.

Continguts

1. Fonts documentals

Introducció als conceptes d' arxius (presencials i digitals), de fonts documentals i de museus. Presentació dels recursos del MAE, Museu de les Arts Escèniques i Centre de Documentació de l'Institut del Teatre de Barcelona, i del projecte ECLAP (Europeana).

Introducció a estratègies de recerca tradicionals en el camp de les arts escèniques (text, document històric, anàlisi d'espectacles) i en el camp dels *Performance Studies* (memòria, gènere, àrea geogràfica...).

2. Text

1. Delimitacions conceptuals
2. Les complexitats de les operacions de lectura
3. Les especificitats de la lectura i anàlisi dels textos dramàtics

4. Gramàtiques de l'espectacle
5. Contraforts metodològics i préstecs d'altres disciplines

3. Teatre líric

1. Elements constitutius del llenguatge líric:

- Taxonomies formals, als llibrets i a la música
- Taxonomies vocals
- Taxonomies dramaturgiques i escenogràfiques

2. Propostes per a una qüestió irresoluble.

- 2.1. l'anàlisi dramaturgic a l'òpera

- 2.2. la relació text-música

3. La recerca de conceptes canviants

- 3.1 Del *suggestoreala* direcció d'escena

- 3.2 La interpretació vocal

4. Marc escènic i marc sonor com espais de recerca en l'òpera

5. La generació de documents als teatres d'òpera. Un cas d'anàlisi complex i multidisciplinar

4. Espectacle

Aproximació a les paradoxes d'un art en viu. Les fronteres entre realitat i Artefacte. De «l'observació a la representació, de l'ull a l'escena, de l'escena a la realitat, i de la Realitat a la imatge».

1. Espectacle i realitat

2. Sobre el concepte de "teatralitat"

3. Sobre el concepte de "realitat"

4. Teatre i públic (aparició del terme de públic aplicat al teatre i configuració d'un tipus específic de teatre modern)

5. Teatre del públic (del motiu barroc del *theatrum mundi* als espectacles de participació i a l'estètica relacional)

6. Del teatre de l'actor (sense personatge) al teatre sense actor

7. Teatre visual i performàtic (espai i cos): de l'escriptura escènica a la desaparició de l'escena (deconstrucció teatral)

5. Actuació performativa

El bloc de contingut es concentra en l'actuació performativa com a element específic d'anàlisi i recerca (teòrica o pràctica).

L'objecte d'estudi: estat de la qüestió. La mirada focalitzada i la mirada transversal. El debat sobre l'actuació en teatre i l'actuació en dansa. La creativitat performativa i la recerca. Resultat versus procés: implicacions

metodològiques. La qüestió de les fonts: tipologies, jerarquitzacions i valoració crítica. Com es formula i es transmet el coneixement pragmàtic relatiu a l'actuació performativa. Nivells d'organització que operen en l'actuació performativa i la seva importància a nivell metodològic. Punt de vista extern i punt de vista intern.

La pedagogia performativa com un subcamp de recerca específic. Estat de la qüestió: els malentesos sobre la pedagogia. Mirada focalitzada i mirada transversal: didàctica versus pedagogia. El debat sobre com analitzar trainings i processos pedagògics. El debat sobre la relació entre el coneixement científic i la pedagogia performativa.

Metodologia

Les classes teòriques es combinen amb la lectura, l'anàlisi de materials i documents diversos per tal de generar un debat crític sobre les diferents línies de recerca en l'àmbit de les arts escèniques.

També s'inclourà la possibilitat de fer treballs d'aplicació pràctica. En el cas que hi hagi lectures assignades, s'han de llegir abans de la classe corresponent.

S'alternaran les classes magistrals del professor amb els debats col·lectius a partir de material exposat a classe. S'empraran materials de la xarxa. Es mostraran diversos vídeos de propostes escèniques distintes. S'escoltaran alguns fragments de peces radiofòniques.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Debats	150	6	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15
Lectures	150	6	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15
Treballs	75	3	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15

Avaluació

La nota final del mòdul es decidirà a partir de l'avaluació conjunta de tots els professors que participen en el mòdul. Cada bloc avaluarà per separat els exercicis i treballs parcials (comentaris de llibres o articles, exercicis pràctics, etcètera) i posarà una nota global que farà mitjana amb la resta. Es tindrà en compte l'assistència, la participació activa i l'elaboració dels treballs. S'hauran de complir escrupolosament els terminis establerts. La detecció de plagi (total o parcial) en qualsevol dels treballs implicarà el suspens del mòdul complet.

Francesc Foguet i Núria Santamaria

L'estudiant haurà de fer una exposició oral a partir d'una lectura d'una peça dramàtica (que haurà de triar d'una llista prefixada). Caldrà que abordi la interpretació d'aquest text segons els paràmetres tractats en aquest apartat del mòdul.

Francesc Cortès

Es comentaran a classe diverses lectures prèvies (vegeu l'apartat de bibliografia).

Mercè Saumell

L'avaluació parcial consistirà en la lectura de dos o tres articles que es facilitaran durant la primera sessió i d'un breu exercici pràctic.

Víctor Molina

L'estudiant haurà de fer un treball empíric sobre una activitat escènica o paraescènica que s'acordarà en la primera sessió, tot seguint les pautes que s'especificaran el mateix dia i segons el tema triat.

Lluís Masgrau

L'estudiant haurà de fer diversos exercicis d'anàlisi de temes plantejats.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Assistència a tutories	10 %	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15
Assistència i participació activa a classe	20%	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15
Lliurament d'informes i treballs	70 %	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15

Bibliografia

Sobre el text

Bobes Naves, María del Carmen (1997): *Semiología de la obra dramática*, Madrid: Arco Libros.

García Barrientos, José Luis (2001): *Cómo se comenta una obra de teatro. Ensayo de método*, Madrid: Síntesis.

Marinis, Marco de (2005): *Comprender el teatro*, Buenos Aires: Galerna.

Navarro Duran, Rosa (1995): *Comentar textos literarios*, Madrid: Alhambra Longman.

Pavis, Patrice (2004): *Le théâtre contemporain, Analyse des textes*, de Sarraute a Vinaver, París: Armand Colin.

Sarrazac, Jean-Pierre (2009): *Lèxic del drama modern i contemporani*, Barcelona: Institut del Teatre.

Spang, Kurt (1991): *Teoría del drama. Lectura y análisis de la obra teatral*, Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra.

Ubersfeld, Anne (1982): *Lire le théâtre*, París: Sociales.

Sobre el teatre líric

Abbate, Carolyn; Parker, Roger. *A History of Opera: the last four hundred years*. Allen Lane, 2012

Alier, Roger. *Historia de la ópera*. Barcelona, Ma non troppo, 2002.

Arblaster, Anthony. *Viva la liberta! Politics on Opera*. London, Verso, 1997.

- Barbulescu, Cristina. *Les opéras européens aujourd'hui: comment promouvoir un spectacle?*. Paris, L'Harmattan, 2012.
- Bravo, Isidre. *L'escenografia catalana*. Barcelona, Institut del Teatre, 1986.
- Dahlhaus, Carl. *Drammaturgia dell'opera italiana*. Torino, EDT, 2005 (2ª ed).
- Gosset, P. *The Operas of Romanticism: Problems of Textual Criticism in 19th Century Opera*. Princeton, 1979.
- Griffiths, Paul. "Opera, MusicTheater". *Modern Music: The Avant Garde Since 1945*. Londres, Dent, 1981.
- Levin, David. J. *Unsettling Opera. Staging Mozart, Verdi, Wagner and Zemlinsky*. Chicago, University of Chicago Press, 2007.
- Nattiez, J.-J. *Wagner androgyné*. Paris, Bourgois, 1990.
- Nieva, Francisco. *Tratado de escenografía*. Madrid, RESAD, 2000.
- Parker, Roger. "The Opera Industry", dins Jim Samson (ed) *The Cambridge History of Nineteenth Century Music*. Cambridge, Cambridge University Press, 2002, p. 133-147.
- Pestelli, Giorgio; Bianconi, Lorenzo. *Opera Production and its resources*. Chicago, University of Chicago Press, 1998.
- Roland Barthes: *Image, musique, texte*. London, Fontana Press, 1977.
- Rosselli, John. *The Opera Industry in Italy from Cimarosa to Verdi*. Cambridge, Cambridge University Press, 1984.
- Smith, Patrick. *The Tenth Muse: A historical Study of the opera libretto*. New York. Knopf, 1970.
- Sutcliffe, Tom. *Believing in Opera*. Faber & Faber, 1996. 2ª ed. Princeton University Press, 1997)
- Vv. Aa. *Opéra et mise en scène*. Paris, L'Avant-Scène, 2007 (versió en paper i/o pdf)
- Les lectures prèvies que es comentaran a les classes seran: Abbate, Carolyn. "Music -Drastic or Gnostic?", a *Critical Enquiring*, vol. 30, nº 3, 2004. Es consultable des de JSTOR, on-line des del campus UAB.

Sobre l'espectacle

1

- AAVV (Associação Brasileira de Pesquisa e Pós Graduação em Artes Cênicas, ABRACE) (2006) *Memória ABRACE, IX: Metodologias de Pesquisa em Artes Cênicas*. Rio de Janeiro: Ed 7 Letras
- ALLEGUE, Ludivine and others (eds.) (2010) *Practice-as-Research in Performance and Screen*. London: Palgrave McMillan
- FÉRAL, Josette (2004) *Teatro, teoría i práctica: más allá de las fronteras*. Buenos Aires: Galerna.
- FÉRAL, Josette (2009) "Recerca i creació", *Estudis Escènics (Quaderns de l'institut del Teatre)*, 35, 75-82.
- PÉREZ ROYO, Victoria/SÁNCHEZ, José Antonio (eds.) (2010), "Monográfico sobre Práctica e Investigación", *Cairon, Revistade Estudios de Danza/Journal of Dance Studies*, 13.
- TAYLOR, Diana, FUENTES, Marcela (eds.) (2011), *Estudios avanzados de Performance*, México: Fondo de Cultura Económica.

2

Hans Blumenberg, *El mito y el concepto de realidad*. Ed Herder, Barcelona, 2004

Agustín García Calvo, *Contra la realidad*. Ed Lucina, Madrid, 2002.

Lukács, Georg, *Materiales sobre el realismo*. Trad. Manuel Sacristán. in *Obras completas*. vol 8. Ed .Grijalbo. Mèxic, 1977

Auerbach, Eric, *Mimesis. La representación de la realidad en la literatura*. Ed FCE. Mèxic, 1993.

Cornago, Óscar. *Políticas de la palabra: Esteve Grasset, Carlos Malquerie, Sara Molina i Angélica Lidell*, Madrid: Fonaments, 2005.

_____ *Étiques del cuerpo. Juan Domínguez. Marta Galán. Fernando Renifo*, Madrid: Fonaments, 2008.

Foster, Hal. *El retorno de lo real: la Vanguardia a finales del siglo*, Madrid: Akal, 2001.

Sánchez, José Antonio. *Prácticas de lo real en la escena contemporánea*, Madrid: Visor, 2007.

Sobre l'actuació performativa

Barba, Eugenio (1992) *La canoa de papel*, México D.F.: Escenología.

Barba, Eugenio i Nicola Savarese (2009) *El arte secreto del actor*, México D.F.: Escenología.

Cruciani, Fabrizio (1995) *Registi pedagoghi e comunità teatrali nel novecento*, Roma: Editori Associati.

De Marinis, Marco (2000) *In cerca dell'attore*, Roma: Bulzoni.

-- (ed) (1997) *Drammaturgia dell'attore*, Bolonya: I Quaderni del BattelloEbbro.

Féral, Josette (ed) (2001) *Les Chemins de l'acteur*, Montréal: Québec Amérique.

n (ed) (2003) *L'école du jeu. Former ou transformer... Les chemins de l'enseignement théâtral*, Saint-Jean-de-Védas: L'Entretemps.

Hastrup, Kirsten (ed) (1996) *The Performer's Village*, Graasten: Drama.

Ruffini, Franco (2010), *L'attore che vola*, Roma: Bulzoni.

Toporkov, Vasily (1961) "Los primeros pasos", *Stanislavsky Dirige*, Buenos Aires: Compañía General Fabril Editora.

Recursos electrònics

www.cdmae.cat

www.eclap.eu

<http://artescenicass.uclm.es>

<http://arte-a.org>

<http://teatro.es>

www.bristol.ac.uk/liveart/

www.thisisliveart.co.uk

www.hrc.utexas.edu